

HÀNH TRANG CƠ BẢN SẴN SÀNG ĐÓN NHẬN CƠ HỘI VIỆC LÀM CỦA SINH VIÊN NGÀNH LUẬT

ThS. Nguyễn Anh Vũ ()*

Tóm tắt: Cơ hội việc làm nghề luật hiện đang có sự thay đổi theo chiều hướng tích cực bởi sự thay đổi của hệ thống pháp luật cũng như thực tiễn hoạt động pháp lý tại Việt Nam và xu thế hội nhập đang diễn ra mạnh mẽ trên thế giới. Người làm nghề luật cần chủ động trang bị những kiến thức, kỹ năng cơ bản để chủ động nắm lấy cơ hội, bắt nhịp với xu thế của thời đại.

Từ khóa: Nghề luật, việc làm nghề luật, kỹ năng nghề luật.

Từ sau Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội năm 1991 (bổ sung, phát triển năm 2011), hệ thống pháp luật cũng như thực tiễn hoạt động pháp lý ở Việt Nam có những bước chuyển biến mạnh mẽ qua ba giai đoạn: từ 1986 đến 2001, là *hệ thống pháp luật chuyển đổi*; từ 2002 đến 2013, là *hệ thống pháp luật chuyển đổi và hội nhập*; từ 2014 đến nay và cho tương lai, là *hệ thống pháp luật hội nhập và kiến tạo phát triển*¹. Đồng thời, xu hướng hội nhập, toàn cầu hoá dẫn đến các hệ thống pháp luật trên thế giới dần xích lại gần nhau thông qua hiện tượng lai tạo, cấy ghép pháp luật, thậm chí là nhất thể hoá pháp luật mà cộng đồng chung châu Âu là ví dụ điển hình và được các quốc gia, các khu vực khác tham khảo, học hỏi².

Trong bối cảnh như vậy, nhu cầu của Việt Nam về nguồn nhân lực chất lượng cao hoạt động trong lĩnh vực pháp lý là rất lớn, cần tới vai trò chủ động, tích cực từ phía các cơ sở đào tạo ngành luật, nghề luật. Đặc biệt, đối với sinh viên ngành luật – những người hành nghề luật trong tương lai, đây vừa là thách thức nhưng đồng thời cũng là cơ hội, vận hội mới đang được mở ra.

(*) *Giảng viên Khoa Luật, Học viện Cán bộ Thành phố Hồ Chí Minh*

¹ *Hệ thống pháp luật Việt Nam trong tiến trình đổi mới và phát triển đất nước*, 10/04/2020, Tạp chí Nghiên cứu lập pháp điện tử, <http://www.lapphap.vn/Pages/TinTuc/210462/He-thong-phap-luat-Viet-Nam-trong-tien-trinh-doi-moi-va-phat-trien-dat-nuoc.html>.

² Hội thảo quốc tế: "*Hài hoà hoá pháp luật trong xây dựng cộng đồng ASEAN - Những vấn đề đặt ra với Việt Nam qua kinh nghiệm từ EU*", 07/2015, Trang tin điện tử Thư viện Quốc hội Việt Nam, <https://thuvien.quochoi.vn/vi/hoi-thao-quoc-te-hai-hoa-hoa-phap-luat-trong-xay-dung-cong-dong-asean-nhung-van-de-dat-ra-voi-viet>.

Dưới đây là những kỹ năng, kiến thức cơ bản, quan trọng mà sinh viên cần phải lưu ý trau dồi, bồi đắp trong quá trình học ngành luật, nghề luật để sẵn sàng đón nhận những cơ hội và thách thức đó:

1. Trang bị kiến thức nền rộng và vững chắc

Thời đại ngày nay là thời đại của tri thức, của khoa học và công nghệ. Xu hướng đào tạo của các trường đại học ngày nay là trang bị kiến thức nền rộng, mang tính liên ngành cho người học để tăng tính linh hoạt trong việc nắm bắt cơ hội nghề nghiệp, việc làm thực sự phù hợp. Để có được điều này, sinh viên phải trang bị tốt nhóm kiến thức cơ sở ngành, nhóm kiến thức pháp luật chuyên ngành và nhóm kiến thức pháp luật mang tính ứng dụng. Kiến thức nền về pháp luật đủ rộng và vững chắc giúp sinh viên có cái nhìn bao quát và nhạy bén trong nhận định xu thế vận động của nghề luật, xu thế vận động chung của xã hội. Qua đó, người học có thể trở thành người tiên phong, nắm bắt hoặc tự tạo ra những cơ hội cho chính mình. Một trong những điển hình của người làm nghề luật có thành công lớn khi lấn sân sang các ngành nghề khác là trường hợp của ông Trịnh Văn Quyết - Chủ tịch Hội đồng quản trị tập đoàn FLC³.

Cần lưu ý rằng, kiến thức sinh viên có được một phần đến từ hoạt động giảng dạy, học tập trên giảng đường, phần nhiều còn lại đến từ quá trình tự đào tạo, tự học tập, tự nghiên cứu bởi hoạt động giáo dục hiện nay đều hướng đến “*biến quá trình đào tạo thành quá trình tự đào tạo*”. Kiến thức lĩnh hội trong quá trình học tập, nghiên cứu cần phải được ứng dụng vào thực tế bằng việc quan sát đối chiếu, kiểm chứng, thực hành... để gắn chặt vào trí não, khắc sâu hơn quá trình ghi nhớ cũng như năng lực vận dụng.

2. Kỹ năng giao tiếp hiệu quả

Trong nhiều ngành nghề, nghề luật rất đề cao hiệu quả của hoạt động giao tiếp thông qua lời nói, văn bản và việc lắng nghe.

³Trịnh Văn Quyết – Từ sinh viên nghèo buôn đồ cũ thành ông chủ BDS FLC, 24/8/2020, Trang tin điện tử Tim việć, <https://news.timviec.com.vn/trinh-van-quyet-tu-sinh-vien-ngheo-buon-do-cu-thanh-ong-chu-bds-flc-63590.html>.

Nói tốt là một trong những yêu cầu quan trọng của nghề luật bởi người làm nghề luật phải sử dụng kỹ năng này để trình bày trước đối tác trong ký kết hợp đồng, trước nhiều bên tại các buổi tranh tụng ở tòa án (tại phiên tòa, người làm nghề luật phải thuyết phục được cả hội đồng xét xử, cơ quan công tố, bên nguyên, bên bị, những người có quyền lợi liên quan...). Kỹ năng nói tốt của người làm nghề luật thậm chí được sử dụng trong các buổi diễn thuyết chính trị bởi thực tế cho thấy, nhiều chính trị gia nổi tiếng là người học luật hoặc đã từng hành nghề luật, tiêu biểu như: Hillary Clinton - cựu Bộ trưởng Bộ ngoại giao Hoa Kỳ; Marine Le Pen - nghị sĩ Nghị viện châu Âu; Barack Obama - cựu Tổng thống Mỹ; Tập Cận Bình - Tổng bí thư, Chủ tịch Trung Quốc; Vladimir Vladimirovich Putin - Tổng thống Nga⁴.

Phiên bản cao hơn của kỹ năng nói là kỹ năng tranh luận. Với kỹ năng này, đòi hỏi mọi lời nói, phát ngôn vừa cần phải logic, chặt chẽ, luôn được bảo đảm bởi các luận điểm, luận cứ, luận chứng rõ ràng, vừa cần phải trôi chảy, thể hiện sự uyên thâm về kiến thức, vừa cần phải toát ra uy lực nhưng đồng thời lại không được phép dùng thái độ, ngôn từ đả kích, xúc phạm, ảnh hưởng tới đạo đức nghề nghiệp.

Bao giờ cũng vậy, giao tiếp mang tính hai chiều, ngược lại của nói là lắng nghe. Lắng nghe là kỹ năng rất quan trọng của nghề luật mà sinh viên cần trang bị. Khi hành nghề luật, nhiều lúc chúng ta phải đối diện với khối lượng thông tin lớn, đa chiều, tiếp nhận những yêu cầu đối nghịch từ nhiều phía. Kỹ năng lắng nghe không tốt dẫn đến bỏ sót thông tin, nắm không đúng các yêu cầu, đề nghị. Trong khi đó, việc ghi nhớ quá nhiều thông tin chưa hẳn là cần thiết và hữu dụng vì có nhiều thông tin thừa, không quan trọng, không cần phải khai thác, đồng thời làm lãng phí thời gian. Rèn luyện, phát triển kỹ năng nghe để đảm bảo việc nghe một cách chính xác, đúng trọng tâm để có thể tổng hợp và nắm đúng thông tin pháp lý cần thiết của vụ việc, để có hướng xử lý, giải quyết chính xác, hiệu quả nhất là yêu cầu quan trọng nhất của kỹ năng này.

⁴Top 8 chính trị gia quyền lực nhất thế giới xuất thân từ trường luật, 27/11/2016, Trang tin điện tử Toplist, <http://toplist.vn/top-list/chinh-tri-gia-quyen-luc-nhat-the-gioi-xuat-than-tu-truong-luat-6580.htm>.

Trong công việc liên quan đến nghề luật, những sản phẩm quan trọng nhất thường phải được thể hiện dưới hình thức văn bản. Khác với kỹ năng nói, kỹ năng viết thể hiện chiều sâu của tư duy bởi thời gian cần thiết cho suy nghĩ để nói bao giờ cũng ngắn hơn nhiều so với thời gian có thể dành cho việc viết. Sản phẩm khi đó (các loại văn bản) cần phải được trau chuốt kỹ lưỡng để thực sự sắc bén, tinh tế, mang tính thuyết phục cao. Cần phải trang bị kỹ năng viết thật sự tốt bởi các loại văn bản mà người hành nghề luật phải đối mặt là vô cùng đa dạng, phức tạp. Đó có thể là văn bản quy phạm pháp luật, văn bản cá biệt như các quyết định, chỉ thị, lệnh, bản án,... trong hoạt động nghề nghiệp của cán bộ, công chức; là hợp đồng, thư trả lời, giải đáp, bản viết tranh luận... trong hoạt động nghề nghiệp của luật sư; khi là nhân viên pháp chế trong doanh nghiệp, ta có trách nhiệm soạn thảo rất nhiều loại văn bản như nội quy, quy chế, quy trình trong nội bộ doanh nghiệp, các loại hợp đồng (lao động, thương mại, dân sự), đơn khởi kiện,...

3. Kỹ năng nghiên cứu và phân tích

Để có được những kỹ năng nghe, nói, viết như trên, sinh viên luật cần phát triển kỹ năng nghiên cứu và phân tích.

Một vấn đề pháp lý đặt ra có thể có rất nhiều cách tiếp cận và giải quyết khác nhau trong cùng một quốc gia nhưng ở các điều kiện, hoàn cảnh lịch sử khác nhau⁵, hoặc giữa các quốc gia khác biệt về truyền thống pháp luật⁶. Việc trau dồi, phát triển kỹ năng nghiên cứu và phân tích giúp người làm nghề luật sẽ có nhiều góc nhìn, đưa ra được nhiều cách lý giải cũng như có cơ hội để đưa ra được cách lý giải có tính thuyết phục cao nhất. Đặc biệt, bối cảnh hội nhập quốc tế buộc người hành nghề luật phải có kiến thức lý luận, pháp lý đủ rộng để xử lý các xung

⁵ Ví dụ như vấn đề về thành phần kinh tế tư nhân ở nước ta: Hiến pháp 1959 đưa ra định hướng về cải tạo thành phần này bằng con đường cải tạo các nhà tư sản dân tộc; Hiến pháp 1980 thì khẳng định việc tiến hành cách mạng về quan hệ sản xuất, tiến hành cải tạo đối với các thành phần kinh tế phi xã hội chủ nghĩa để thực hiện một nền kinh tế với 2 thành phần là kinh tế là kinh tế quốc doanh và kinh tế hợp tác xã; Hiến pháp 1992 khẳng định nền kinh tế Việt Nam có nhiều thành phần kinh tế, trong đó sở hữu toàn dân và sở hữu tập thể là nền tảng; Hiến pháp 2013 thì khẳng định các thành phần kinh tế đều là bộ phận cấu thành quan trọng của nền kinh tế quốc dân.

⁶ Cùng một vấn đề hôn nhân, có quốc gia hiện vẫn thừa nhận chế độ đa thê, có quốc gia khẳng định chế độ hôn nhân tự nguyện, tiến bộ, một vợ một chồng, vợ chồng bình đẳng; có quốc gia thừa nhận hôn nhân đồng giới, ngược lại có quốc gia coi kết hôn đồng giới là trọng tội và phải bị tử hình...

đột pháp luật hiệu quả nhất, đem lại phương án tối ưu đối với một vấn đề pháp lý nhất định⁷.

Ngoài ra, do hệ quả của sự phát triển của xã hội, các vấn đề pháp lý ngày càng đa dạng, phong phú và phức tạp. Rõ ràng, không ai có thể biết và giải tất cả mọi việc mà mỗi người đều cần hiểu rằng “*nhất nghệ tinh, nhất thân vinh*”, “*một nghề cho chín, còn hơn chín nghề*”. Bản thân sinh viên luật – những người hành nghề luật trong tương lai cũng phải điều chỉnh chính mình theo hướng xác định rõ năng lực, sở trường của bản thân để từ đó đầu tư nâng cao năng lực trình độ chuyên môn cả về lý luận và kỹ năng mới có thể đáp ứng được đòi hỏi của công việc. Trong mọi lĩnh vực, ai có chuyên môn giỏi nhất, người đó có cơ hội lớn để đạt được thành công, thu nhập của họ vì thế cũng thường vượt xa nhiều lần so với những đồng nghiệp khác⁸.

4. Kỹ năng làm việc nhóm và làm việc độc lập

Đây là những kỹ năng quan trọng mà rất nhiều nghề, nhiều loại công việc cần phải có. Trong nhiều trường hợp khi hành nghề, để có thể phát huy tối đa năng lực của bản thân, chúng ta cần tới sự hỗ trợ của đồng đội. Xu hướng phát triển đa dạng, phong phú của xã hội đề cập ở trên cũng đòi hỏi người làm nghề luật cần phải hợp tác với nhau để cùng phát triển. Mỗi thành viên trang bị cho mình những chuyên môn nghề luật khác nhau, khi kết hợp lại thành một tập thể thống nhất, ta có thể nhân lên sức mạnh của cá nhân, qua đó có cơ hội để tiếp nhận, xử lý nhiều loại vụ việc thuộc nhiều lĩnh vực cũng như tiếp nhận, xử lý những vụ việc lớn với độ phức tạp cao một cách nhanh chóng và chuẩn xác. Kỹ năng này đòi hỏi mỗi người phải thấu hiểu đồng đội, có tinh thần tập thể, tinh thần đoàn kết, tinh thần hi sinh, chia sẻ và năng lực tổ chức (như lập kế hoạch, lãnh đạo, quản lý...).

⁷ Ví dụ, là luật sư tư vấn đã trang bị tốt kỹ năng nghiên cứu và phân tích, bạn hoàn toàn có thể tư vấn một hợp đồng thương mại quốc tế sao cho việc lựa chọn hệ thống pháp luật là phù hợp, đem lại lợi ích cao nhất cho thân chủ của mình. Lựa chọn đó có thể là hệ thống pháp luật của quốc gia mà thân chủ mang quốc tịch, của quốc gia bên đối tác hoặc cũng có thể là của quốc gia thứ 3.

⁸ Luật sư mới vào nghề có thu nhập trung bình khoảng từ 2 – 6 triệu/tháng, trong khi đó, luật sư xuất sắc ở Việt Nam cá biệt có trường hợp thu nhập lên tới 1,7 triệu USD/tháng (link tham khảo: <https://nhanlucnganhluat.vn/tin-tuc/luong-cua-luat-su-tai-viet-nam.html>).

Ngược lại, trong không ít trường hợp nghề luật cũng cần phải trang bị kỹ năng làm việc độc lập. Một tập thể sẽ chỉ mạnh khi từng thành viên trong tập thể đều mạnh, một tập thể chỉ thực sự xuất sắc khi tất cả các thành viên đều xuất sắc. Để làm việc nhóm có hiệu quả, bản thân mỗi thành viên phải tự trau dồi, rèn luyện kỹ năng làm việc độc lập. Kỹ năng này đòi hỏi mỗi người phải phân định được tầm quan trọng, thứ tự ưu tiên của các đầu công việc và vững tâm để giải quyết từng công việc một cách khoa học.

5. Sử dụng tốt tiếng Anh

Sử dụng tốt tiếng Anh thông dụng và tiếng Anh chuyên ngành là một lợi thế không hề nhỏ để vượt qua những ứng viên khác, chiếm lĩnh những cơ hội việc làm tốt với thu nhập cao vì so với các ngôn ngữ khác, tiếng Anh là ngôn ngữ chung toàn cầu, ngôn ngữ chính của nền công nghiệp truyền thông và giải trí, là phương tiện tạo ra những mối quan hệ chất lượng, giúp tiếp cận tới nguồn tri thức đồ sộ và luôn cập nhật của nhân loại cũng như phục vụ trực tiếp cho công việc chuyên môn⁹.

Xu thế hội nhập khu vực, hội nhập toàn cầu mở ra cơ hội việc làm cho công dân Việt Nam tại các quốc gia trong khu vực và trên thế giới. Để mở cánh cửa cơ hội này, trang bị tiếng Anh tốt chính là chìa khoá của người lao động. Bên cạnh đó, làn sóng dịch chuyển sản xuất ra khỏi Trung Quốc trong cuộc chiến thương mại Mỹ - Trung tạo ra nhiều cơ hội cho Việt Nam với những lợi thế về chính sách thu hút đầu tư, tốc độ tăng trưởng cao, ổn định về chính trị và là quốc gia nổi bật trong cuộc chiến chống đại dịch COVID¹⁰. Làn sóng này tạo ra nhiều cơ hội việc làm nghề luật như cung cấp các loại dịch vụ về tư vấn pháp lý thành lập doanh nghiệp, về hợp đồng thương mại quốc tế, về giải quyết mâu thuẫn, tranh chấp hợp đồng hoặc nhân viên pháp chế trong doanh nghiệp FDI... những vị trí công việc này đều có đòi hỏi rất cao về trình độ tiếng Anh.

⁹Tầm quan trọng của việc học tiếng Anh, Trang tin điện tử Trung tâm Ngôn ngữ và Hỗ trợ trao đổi học thuật, Đại học Bách khoa Hà Nội, 20/5/2013, <https://cfl.edu.vn/tam-quan-trong-cua-viec-hoc-tieng-anh/>.

¹⁰Thế giới đổi nhìn Việt Nam, Tạp chí Tuổi trẻ online, 20/12/2020, <https://tuoitre.vn/the-gioi-doi-nhin-viet-nam-20201220081055086.htm>.

Trang bị đầy đủ những hành trang tri thức, kỹ năng trên cùng với ý chí, quyết tâm nỗ lực vươn lên và niềm đam mê nghề nghiệp, sinh viên ngành luật - những người hành nghề luật trong tương lai đã xây dựng được cho chính mình một nền móng vững chắc, củng cố sự tự tin, sẵn sàng đối mặt, đón nhận những cơ hội, thách thức phía trước để vươn tới thành công trong hoạt động chuyên môn, nghề nghiệp của mình.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Tạp chí Nghiên cứu lập pháp điện tử (<http://www.lapphap.vn/>).
2. Tạp chí Tuổi trẻ online (<https://tuoitre.vn/>)
3. Trang tin điện tử Nhân lực ngành Luật (<https://nhanlucnganhluat.vn>)
4. Trang tin điện tử Thư viện Quốc hội VN (<https://thuvien.quochoi.vn>)
5. Trang tin điện tử Tìm việc (<https://news.timviec.com.vn>)
6. Trang tin điện tử Toplist (<https://toplist.vn/>)
7. Trang tin điện tử Trung tâm Ngôn ngữ và Hỗ trợ trao đổi học thuật, Đại học Bách khoa Hà Nội (<https://cfl.edu.vn>)